

HOSPODIN A NÁRODY

Jeremjáš 46. kapitola

1. Bůh se zjevil Izraeli

Když čteme Starý zákon, vyvstane nám nápadně jedna okolnost. Hospodin se zjevuje především ve svém lidu Izraeli. Tato okolnost je zajímavá. Když se chce představit Bůh a Pán celého univerza, celé země i celého vesmíru, čekali bychom možná, že tak učiní nějak „globálněji“. Že se prostě zjeví všem národům. Ale Hospodin si vyvolil jeden národ, kterému se zjevoval a kterému se dával poznat. A ani to nebyl národ kdovíjak významný. Ve světovém měřítku, nebo třeba jen v měřítku předního Orientu, na který se Bible zaměřuje především, byl Izrael jen málo významným hráčem. Snad na dobu Šalomounovu, kdy Izrael zažil dobu asi největší slávy a věhlasu.

Ale Bůh často a rád volí cestu „malých začátků“ (viz Za 4,10). Vyvolí si jednotlivce, neplodný pár Abrahama a Sárý, skrze které pomalinku začne budovat svůj lid Izraele. Vyvolí si Davida, pasáčka ovcí a učiní z něj krále. A nakonec sám Spasitel, Pán Ježíš, přichází do nuzných poměrů, rodí se v chlévě a kromě několika málo lidí o tom nikdo neví. Ježíš sám žije takto: „*Lišky mají doupata a ptáci hnízda, ale Syn člověka nemá, kde by hlavu složil ... Syn člověka nepřišel, aby si dal sloužit, ale aby sloužil a dal svůj život jako výkupné za mnohé.*“ (Mt, 8,20 ... Mk 10,45). V Ježíšových podoběnství je Boží království přirovnáno k maličkému zrnku hořčice, které ale vyroste v bohatý keř. Taková je cesta Boží v tomto světě. Nevlamuje se násilím, nebuduje veleříše a mocenské útvary. Ale zato má oproti těm veleříším nezničitelný potenciál. Šíří se dějinami, stále tu je. A kde jsou Asýrie, Babylon, starý Egypt nebo Řím?

Proč si tedy Hospodin vyvolil nepatrný Izrael a ne třeba mocný Egypt nebo Babylonii? Možná proto, aby světu ukázal, že lidé nemají doufat ve svět moci a slávy, což je jistě vždy stálým pokušením. Pády těch velkých říší byly vždy mementem pro takovou orientaci. Izrael byl počtem i rozlohou země nepatrný. Jeho síla spočívala ale v tom jediném, co má moc obstát – ve spoléhání na Hospodina. A to mělo být i jeho svědectví světu.

2. Izrael a svět národů

Jaký byl vztah Izraele a ostatních národů? Izrael jistě nežil jako nějaký opuštěný ostrov. Existoval v nějakém dobovém kontextu a vždy se ho týkalo nejen jeho vnitřní dění, ale i dění v okolním světě. V raných dobách to byl především vliv bezprostředních sousedů, mezi které patřili např. Pelištejci, Moábcí, Amónovci Aramejci, Edomité. Později se do dění začali vměšovat „velcí hráči“ (Asýrie, Babylonie atd.). Izrael musel vůči svým sousedům blízkým i vzdáleným často obhajovat svou existenci. Vztahy byly nezřídka napjaté, probíhaly mnohé boje a války. Ovšem mnohem horší než vojenská ohrožení pro Izrael bylo vždy ohrožení duchovní. Ty okolní národy byly všechny pohanské a modloslužebné. A to pokušení uctívání jiných bohů a přejímání jejich pestrých a mnohdy bujarých kultů, bylo Izraeli stálým pokušením a nebezpečím. Vojenské přepady byly ohrožením vnějším. Podléhání pohanským kultům rozkládalo Izrael zevnitř, duchovně a morálně – pohanské kultury se často nesly v duchu mravního úpadku (např. v sexuální oblasti). Vnější vojenské ohrožení bylo jistě velké, ale neméně velké či možná dokonce větší bylo nebezpečí vnitřního rozkladu. Proto se styk Izraele s pohanským světem neodehrával jen na rovině politické či vojenské, ale hluboce také na rovině duchovní. Propadnout kultům a způsobu života pohanů znamenalo neméně devastaci a zkázu Izraele, než jakou skýtal vpád nepřátel. Byla to devastace na jiné úrovni, než fyzické násilí, ale přesto to byla devastace velice hluboká.

To jistě neznamená, že by Izrael měl se svými sousedy vztahy vždy a pouze napjaté. Např. mezi králem Šalomounem a týrským královstvím panovalo v jejich době přátelství a družba. Týrský král dodával cedrové dřevo na stavbu Hospodinova chrámu. Bylo jistě možné se navzájem respektovat a zároveň si zanechat svou jedinečnost. Přesto však ve SZ převazují tóny spíše varovné na adresu pohanů. Právě pro to neustálé pokušení Izraele pošilhávat po jejich modlách a kultech. Tomuto pokušení starý Izrael často neodolal. Izrael měl být svědkem Hospodinovým i všem okolním národům. V tomto svědeckém úkolu ovšem mnohokrát selhal. Z pohanských národů se pak stávaly „metly Boží“, jimiž Hospodin svůj lid zkoušel a tříbil. Ovšem i když Hospodin svůj lid soudil a napomínal, přece jej nikdy nezavrhl a zůstal mu věrný. Ani ve svých soudech Bůh neodepřel svému lidu milost, záchranu a obnovu.

Ani pohanské národy ovšem nezůstávají mimo Boží pohled. To, že se Bůh zjevoval Izraeli neznamenalo, že by mu byly ostatní národy lhostejné. I o ně má péči: „*Vždyť je to on sám, který všemu dává život, dech i všechno ostatní*“ (Sk 17,25). I národy jsou v jeho rukou. Žehná jim nebo je, když je to nutné, také soudí. V našem textu (Jr 46) a dalších kapitolách nacházíme slova **proti** pohanským národům té doby. Jsou to tedy slova soudů na adresu velmocí Egypta a Babylona (tehdejších velkých hráčů). Ale jsou tam zachycena také proroctví proti malým národům v okolí Izraele (Pelištejci, Moábcí, Amónovci, Edomité). V našem textu je slovo proti Egyptu.

3. Nespoléhejte na Egypt

Egypt byl v dějinách Izraele zvláštní veličinou. Byl jednak zemí záchranu (azyl v dobách hladu zde našel Abraham i Izák, Josef se stal zachráncem a správcem Egypta a zachránil zde i svou rodinu před hladomorem ... sem také uprchl Josef s Marií a malým Ježíšem). Přesto však v povědomí starých Izraelců byl Egypt především velkým protivníkem. Byl to egyptský farao, který Izrael surově zotročil a seč mohl bránil jeho odchodu na svobodu, dokud

jej k tomu nepřinutily Hospodinovy rány. Egypt byl také nebezpečím pro Izrael svou modloslužbou, před kterou byl Izrael výslovně varován: „*Nesmíte jednat po způsobu egyptské země, v níž jste sídlili ...*“ (Lv 18,3). Egypt se v izraelské obraznosti stal mýtickou obludou, drakem, kterého Hospodin přemohl (Iz 51,9).

V dobách Jeremjášových se ovšem Egypt stal pro Judsko zdrojem naděje. Judsko je ohroženo mocným Babylonem a hledá pomoc. A hledá ji třeba právě u Egypta. Ale zklame se. Zaznívá to už na začátku Jeremjášova proroctví ve 2,36-37: „*Egyptem se zklameš, jako tě zklamala Asýrie. Vyběhneš odtamtud s rukama nad hlavou, neboť Hospodin zavrhl to, več doufáš; s nimi neuspěješ.*“ Judští příliš nehledali pomoc u Hospodina, ale ve vojenské síle těch, s nimiž chtěli vytvořit spojenectví proti babylonské rozpínavosti. Začali se proto ohlížet po Egyptu, který skýtal z lidského pohledu asi jedinou reálnou nadějí na úspěch proti Babylonu. Prorok ale ukazuje, že problém je mnohem hlubší než poměry vojenských sil. Že problém Izraele je především duchovní povahy. To, co Izrael potřebuje v této době nejvíce, je pokání a návrat k důvěře v Hospodina. Má také přijmout babylonskou nadvládu, aby zůstal zachován. Judští představitelé ovšem nakonec podléhají myšlenkám na vzpouru odpor proti Babylonu. K témuž je ponouká i egyptský faraó, který slibuje svou pomoc.

Když vládl poslední judský král Sidkijáš a Jeruzalém byl obléhán Babyloňany, stala se událost, která v králi vzbudila nové naděje ohledně Egypta. Egyptané se skutečně vložili do hry a vytáhli proti Babyloňanům. V 37. kapitole Jeremjáše čteme, že když se to Bybloňané dozvěděli „*odtáhli od Jeruzaléma*“ (Jr 37,4). Vzbudilo to jistě nemalé naděje. Ale Jeremjáš varuje, že jsou to naděje liché, že Egyptané se vrátí domů a Babyloňané se vrátí k Jeruzalému. To se také stalo. Někteří židé zase chtěli před Babyloňany do Egypta uprchnout a najít tak bezpečí (Jr 42). I před tím je prorok varuje. Zkrátka všemi možnými způsoby Pán Bůh svému lidu ukazuje, že tato cesta spoléhání na Egypt nikam vede. Že je to špatné spoléhání. Egypt spásu nepřinese. Ta je skutečně jen v pokání ze svých zlých cest a v důvěře a v přimknutí se k Hospodinu. Navenek pak v podrobení se Babylonu. Leč tak neučinili a Jeruzalém byl dobyt chrám zničen, hradby zbořeny, další odvečeni do zajetí.

4. Soud nad Egyptem

Naše dnešní kapitola ukazuje nejen to, že spoléhat na Egypt bylo zrádné, ale že Egypt sám bude pokořen. Na adresu jeho vojska zaznívá výzva: „*Připravte štít a pavězu, chystejte se k boji!*“ (v 3). Egyptské vojsko se má předvést v celé své slávě, s jezdcí, přilbami, oštěpy, krunýři. To je obraz slávy a vojenské moci. Ale dochází rychle v tom proroctví ke zvratu: „*Co to vidím? Jsou naplnění děsem, ustupují zpět, jejich bohatýři jsou rozdraceni*“ (v. 5). Veškerá pompa a sláva egyptského vojska se zhroutí. „*Kolkolem děs*“.

Egypt je přirovnáván k zdůvodňujícímu se Nilu. Nil se pravidelně rozvodňoval a zúrodněl zemi. Egypt pyšně a sebejistě „*vystupuje jako Nil*“ z břehů. Hrdě se rozlévá a myslí si, že jen neporazitelný. Ale bude krutě poražen. Jeho pýcha bude sražena. Jeho rána se už nezacelí (v. 11). Sláva Egypta padne, Hospodin ho v jeho pýše srazí (v. 15).

Prorok pak ohlašuje nejen porážku egyptského vojska, ale také pád Egypta jako takového. „*Memfis (sídlo faraonů) bude zpustošena*“ (v. 19). Bude sice výhružně „*syčet jako had*“ (v. 22) proti nepřátelským vojskům, ale ta budou jako drvoštěp se sekerou v ruce a Egypt bude pokácen. A tak „*bude egyptská dcera zahabena a vydána do rukou lidu ze severu*“ (v. 24). Není úplně zřejmé jak tato prorocká slova časově zařadit. Část se může týkat vzpomínky na těžkou porážku egyptského vojska od Babyloňanů v bitvě u Karkemíše (605 př.n.l.) na horním toku řeky Eufratu (bitva je také na začátku kapitoly také zmíněna). Nebo na tažení r. 567 př.n.l. při kterém Babyloňané vyplenili více než půlku Egypta. Možná také k těmto událostem prorocké slovo mířilo.

Ale nakonec nemusíme hledat jen nějaké přesně zařaditelné dobové bitvy a děje. Možná za slovy soudu nad Egyptem můžeme vidět víc, třeba Boží svrchovanost a soud nad lidským velikáštvím a dobytčností (srov. v. 8). V konečném důsledku biblickému čtenáři Egypt symbolizoval i zhoubný duchovní vliv, který tolik sváděl Izrael, ale který před Hospodinem neobstojí, padne, bude poražen. To vše můžeme také za soudy nad Egyptem vidět. Je to vlastně slovo povzbuzení – sebevětší velmoc není před Pánem Bohem vůbec ničím. I bohorovné a sebejisté civilizace jsou cele v rukou Hospodinových. Svět jim není jednoduše vydán na pospas, i když se to tak může někdy zdát. Ale sláva a nebetyčnost různých civilizací či všelijakých režimů je ve skutečnosti nakonec vždy jen kousek od pádu a zkázy, jakkoli se to nezdá. A v této svrchovanosti Boží může spočívat naděje lidí i naše. Věříme přece v Boha, který má v rukou celý svět i vesmír. A my můžeme být díky Pánu Ježíši pevně usazeni v Božím náručí. Jakkoli se vše kolem může vznášet a padat, budovat i otrásat se v základech, platí Ježíšovo – „*Nikdo je z mé ruky nevyrvé, nikdo je nevyrvé z ruky Otcovy*“ (J 10,28-29). Tak to mohl vnímat i zbídačený lid Judský, který byl jako kamínek mezi mlýnskými kameny velmocí. Zaznívá to v závěru naší kapitoly: „*Ty, Jákože, můj služebníku, neboj se, neděs se, Izraeli, hle, já tě zachráním, i když jsi daleko, i tvé potomky ze země zajetí. Jákob se vrátí a bude žít v klidu, bezstarostně, a nikdo jej nevydělá*“ (v. 27).

